

Kinh nghiệm của thế giới và Việt Nam về giáo dục giá trị văn hóa cho học sinh tiểu học

Đoàn Thị Thúy Hạnh¹, Bùi Thanh Thủy²

¹ Email: thuyhanhcgd@gmail.com

² Email: buithuycgd80@gmail.com

Viện Khoa học Giáo dục Việt Nam
101 Trần Hưng Đạo, Hoàn Kiếm,
Hà Nội, Việt Nam

TÓM TẮT: Việc đưa giáo dục giá trị văn hóa vào trường học là việc làm cần thiết và có ý nghĩa. Giáo dục giá trị văn hóa cho học sinh tiểu học nhằm giúp học sinh nhận ra được những giá trị của bản thân; giúp các em có suy nghĩ, thái độ và hành động tích cực. Mỗi nước xuất phát từ hình ảnh cụ thể về con người mong muốn mà giáo dục có sứ mệnh hình thành để đặt ra các mục tiêu cụ thể cho giáo dục giá trị. Bài viết tìm hiểu một số khái niệm cơ bản về giá trị, giá trị văn hóa, tìm hiểu nội dung giáo dục giá trị văn hóa và phương thức giáo dục giá trị văn hóa của một số quốc gia trên thế giới và ở Việt Nam, từ đó, đề xuất các giải pháp cụ thể để giáo dục giá trị văn hóa đạt hiệu quả trong thời gian tới.

TỪ KHÓA: Giáo dục giá trị; giáo dục giá trị văn hóa; Tiểu học.

→ Nhận bài 26/5/2020 → Nhận bài đã chỉnh sửa 14/6/2020 → Duyệt đăng 05/12/2020.

1. Đặt vấn đề

Giáo dục (GD) giá trị văn hóa (GTVH) có ý nghĩa lớn đối với sự phát triển của các quốc gia, các dân tộc trên thế giới. Vì vậy, nhiều quốc gia coi việc GD GTVH là những yêu cầu có tính chất nền tảng của GD. GD GTVH cho học sinh (HS) ở nhà trường phổ thông nhằm định hình và phát huy những phẩm chất cần thiết về nhân cách con người với những hành vi cao đẹp đầy tính nhân văn, giúp các em thích ứng với cuộc sống hiện đại không ngừng biến đổi. Với ý nghĩa như vậy, GD GTVH cho HS phổ thông đã được quan tâm từ rất lâu trên thế giới và Việt Nam. Bài viết này trên cơ sở tổng kết những kinh nghiệm đã có của một số quốc gia nhằm đề xuất các giải pháp GD GTVH phù hợp, hiệu quả.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Một số khái niệm cơ bản

2.1.1. Giá trị

Giá trị là một khái niệm có rất nhiều cách hiểu, cách định nghĩa khác nhau. Tuy nhiên, với khuôn khổ bài viết này, chúng tôi chỉ đề cập đến những định nghĩa mang tính phổ quát và có nội hàm gần gũi với các GTVH sẽ đề cập đến. Theo từ điển Triết học do M.M. Rozental (Liên Xô) chủ biên: “Giá trị là những định nghĩa về mặt xã hội của các khách thể trong thế giới chung quanh nhằm nêu bật tác dụng tích cực hoặc tiêu cực của khách thể ấy đối với con người và xã hội (cái lợi, thiện, ác, cái đẹp và cái xấu nằm trong những hiện tượng của đời sống xã hội hoặc tự nhiên). Xét bề ngoài, các giá trị là các đặc tính của sự vật hoặc hiện tượng, không phải đơn thuần do kết cấu bên trong của bản thân khách thể, mà do khách thể bị thu hút vào phạm vi tồn tại xã hội của con người và trở thành cái mang những quan hệ xã hội nhất định. Đối với chủ

thể (con người), các giá trị là các đối tượng lợi ích của nó, còn đối với ý thức của nó thì chúng đóng vai trò là những vật định hướng hàng ngày trong thực trạng vật thể và xã hội, chúng biểu thị các quan hệ thực tiễn của con người đối với sự vật và hiện tượng xung quanh mình” [1, tr.141]. Như vậy, các nhà từ điển triết học phân tích giá trị trong mối quan hệ giữa khách thể với chủ thể, giữa xã hội với con người... Ở một góc nhìn khác, các nhà từ điển học xem xét giá trị từ góc độ chủ thể, tức là con người, những thứ con người làm nên và có ý nghĩa với chính họ, cuộc sống của họ. Theo Từ điển Tiếng Việt do Hoàng Phê chủ biên: “Giá trị là cái mà con người dùng làm cơ sở để xem xét một vật có lợi ích đến mức nào đối với con người; cái mà con người dựa vào dùng để xem xét một người đáng quý đến mức nào về mặt đạo đức, trí tuệ, tài năng; những quan niệm và thực tại về cái đẹp, sự thật, điều thiện của xã hội; tính chất quy ra được thành tiền của một vật trong quan hệ buôn bán, đổi chác; độ lớn của một đại lượng, một lượng biến thiên” [2, tr.149]. Trong bài viết “Về khái niệm GTVH truyền thống” của Võ Văn Thắng, tác giả viết: “Giá trị trước hết là một phạm trù triết học, chỉ sự đánh giá những thành quả lao động sáng tạo vật chất và tinh thần của con người. Nó có tác dụng định hướng, đánh giá và điều chỉnh các hoạt động của xã hội nhằm vươn tới cái đúng, cái tốt, cái đẹp, thúc đẩy sự tiến bộ xã hội” [3]. Tác giả Phạm Minh Hạc cho rằng: “Giá trị là tính có nghĩa tích cực, đáng quý, có ích của các đối tượng với các chủ thể” [4, tr.21].

Giá trị theo nghĩa chung nhất, chúng ta có thể hiểu đó là cái đã làm cho một khách thể nào đó có ích, có nghĩa, đáng quý đối với chủ thể, được mọi người thừa nhận. Người ta có thể phân chia giá trị thành: giá trị vật chất, giá trị tinh thần, giá trị riêng, giá trị chung, giá trị xã hội.

Có quan điểm cho rằng, giá trị là cái vốn có của khách thể nhưng mỗi chủ thể lại có thể đánh giá, xem xét nó trên những góc độ khác nhau, đưa đến những quan niệm khác nhau về giá trị. Vì con người cũng có nhiều điểm tương đồng trong định hướng giá trị nên có những giá trị được số đông chấp nhận và những giá trị này sẽ trở thành giá trị chung của xã hội. Tuy nhiên, giá trị cũng là phạm trù có tính lịch sử.

2.1.2. Giá trị văn hóa

Tương tự như khái niệm giá trị, khái niệm GTVH cũng được định nghĩa theo nhiều cách khác nhau. Theo Kluckhohn: “GTVH là một ý niệm tường minh hay hàm ẩn về những điều mong muốn có tác động đến sự lựa chọn phương tiện hay mục đích hành động từ những cách thức sẵn có, đặc trưng của một cá nhân hay của một nhóm người” [5, tr.338]. Hofstede gọi GTVH các “phần mềm tinh thần - mental software”. Một cách chính xác hơn, đó là phần mềm mặc định (default software), nằm tiềm ẩn trong ý thức và được kích hoạt khi có tác động từ môi trường xã hội” [6, tr.55]. Theo Trần Ngọc Thêm, GTVH còn được hiểu là “Giá trị tinh thần và vật chất mang tính nhân sinh và lịch sử, được tích lũy qua thời gian, do con người sáng tạo ra... GTVH được nhìn nhận như là một bộ phận của giá trị nói chung và giá trị nhân sinh nói riêng” [7, tr.53]. Từ các định nghĩa và quan niệm về GTVH của các nhà nghiên cứu cho thấy rằng, chúng đều có điểm chung là nhấn mạnh đến vai trò chi phối hay tác động đến sự lựa chọn (phương thức giao tiếp hay hành vi ứng xử). Như vậy, GTVH là cái hình thành trong quá trình vận động của các cá nhân, nhóm và cộng đồng xã hội vươn tới thỏa mãn nhu cầu của mình. Các GTVH biểu hiện trong mọi lĩnh vực của đời sống xã hội từ tư tưởng, tình cảm, quan niệm, biểu tượng, đạo đức thẩm mỹ, lối sống đến những giá trị tinh thần do con người sáng tạo nên như nghệ thuật, kiến trúc, hội họa, âm nhạc... Những GTVH này hình thành và được khẳng định trong quá trình tồn tại phát triển của con người và xã hội. GTVH luôn hiện hữu trong chương trình hành động của dân tộc, thể hiện cốt cách của một dân tộc. GTVH có chức năng rất quan trọng, giúp con người nhận thức, định hướng, đánh giá và điều chỉnh hoạt động của cá nhân và cộng đồng.

2.2. Giáo dục giá trị văn hóa cho học sinh tiểu học ở một số nước trên thế giới và Việt Nam

2.2.1. Trên thế giới

a. Nội dung GD GTVH

Việc GD GTVH cho HS tiểu học có vai trò hết sức quan trọng. Xác định được vai trò của GD GTVH, nhiều quốc gia trên thế giới đã đề ra những giá trị đặc trưng phù hợp với văn hóa của đất nước mình cần hình thành cho HS.

Nhật Bản: GD giá trị truyền thống và lòng yêu nước là một nội dung quan trọng trong triết lí GD đạo đức thuộc khung chương trình GD quốc gia Nhật Bản. GD của Nhật vận hành theo triết lí “mỗi con người là một cá nhân hoàn thiện đạo đức”. Đây chính là tiền đề để GD nên những công dân ưu tú, có tinh thần yêu nước, lòng tự tôn dân tộc. Nguyên tắc cơ bản trong GD đạo đức là: Học kiểm soát bản thân; Học sống và giao tiếp với mọi người; Học tôn trọng môi trường, tự nhiên và cái đẹp; học tôn trọng các quy tắc (luật lệ). Ở nhà trường tiểu học, HS được học về phép lịch sự, cách tôn trọng lẫn nhau, thân thiện với thiên nhiên và động vật. Các em cũng học cách chia sẻ và thấu hiểu, rèn luyện tính kiên trì, biết khiêm tốn, biết kiềm chế, biết chịu trách nhiệm, tự kỉ luật và tinh thần phối hợp tập thể.

Mĩ: GD GTVH đặt trong bối cảnh đa văn hóa. Mục đích của việc GD này là để tạo ra sự bình đẳng, chống phân biệt chủng tộc giữa các thành phần dân cư. Việc lựa chọn các nội dung GD phụ thuộc vào nhiều thành tố song đều phải phù hợp với tiêu chuẩn cốt lõi do Bộ GD đặt ra. Các bang, các trường học tự xây dựng những chủ đề phù hợp dựa trên các tiêu chuẩn chung. Chẳng hạn, ở tiểu bang Maryland, trong việc dạy các giá trị nhân cách cho HS, người ta nhấn mạnh đến 6 trụ cột. Đó là: giữ uy tín (trustworthiness), lễ phép (respect), tinh thần trách nhiệm (responsibility), công bằng (fairness), chu đáo (caring) bốn phận công dân (citizenship). Mỗi nội dung GD mang tính đại diện và phù hợp với từng vùng miền khác nhau. Sáu trụ cột này được lồng ghép trong chương trình tiểu học qua các bài học về tính cách tiêu biểu (character traits) trong bộ môn tìm hiểu xã hội (social study). Các em được học về các trụ cột này thông qua những cuộc thảo luận trên lớp cùng giáo viên và trong các tình huống thực tế.

Úc: Phát triển chương trình khung cho các khối lớp phổ thông trên toàn quốc. Mỗi tiểu bang vận dụng chương trình khung này một cách cụ thể theo đặc trưng vùng miền của họ. Trong chương trình khung của Úc, có một phần nói về GD giá trị (values education), trong đó nhấn mạnh việc xây dựng những chuẩn mực giá trị mà HS cần phải tuân theo. Theo đó, chương trình khung này đưa ra 9 giá trị như sau: quan tâm và nhân ái, làm hết sức, công bằng, tự do, trung thực và đáng tin cậy, chính trực, tôn trọng, trách nhiệm, hiểu biết, khoan dung và hòa nhập.

Singapore: Bộ GD Singapore đưa ra nội dung GD giá trị cho HS tiểu học gồm: tôn trọng, trách nhiệm, lạc quan/tích cực (resilience), trung thực, quan tâm, thích nghi (hòa hợp). Mục đích của việc GD này nhằm giúp HS hình thành những nhân cách tốt, biết phân biệt đúng - sai và có trách nhiệm với bản thân, gia đình và cộng đồng. Các yêu cầu về kiến thức, kĩ năng, giá trị và quan điểm được thể hiện trong từng chủ đề về GD quyền công dân theo các mức độ khác nhau.

Trung Quốc: GD GTVH cho HS tiểu học tập trung vào các nội dung: Lòng hiếu thảo với cha mẹ, kính trọng thầy cô giáo và người lớn tuổi; Đoàn kết với anh chị em trong nhà, các bạn, hàng xóm; Đối xử nhã nhặn, đúng mực với mọi người; Khoan dung, hòa bình, lương thiện, chân thành, thiện chí, trách nhiệm công dân, đoàn kết dân tộc, làm chủ thế giới...

Qua nghiên cứu về nội dung GD GTVH của một số quốc gia trên thế giới cho thấy vai trò của GD GTVH rất quan trọng trong việc hình thành phẩm chất cho HS. Đó là cơ sở để hình thành và phát triển các công dân tốt cho xã hội. Họ chú trọng GD cho HS những GTVH của đất nước, tinh hoa văn hóa của cộng đồng các dân tộc đang sinh sống trong mối quan hệ tiếp thu văn hóa đa dạng.

b. Phương thức GD GTVH

GD GTVH là một trong những trách nhiệm lớn của nhà trường, là mục tiêu để phát triển nhân cách người học. Đặc biệt là đối với HS tiểu học, khi GD GTVH cần có phương pháp và cách thức truyền tải phù hợp.

Nhật Bản: Ngay từ mẫu giáo, tiểu học, các nội dung liên quan đến GD các giá trị truyền thống, nhân cách hay quy tắc ứng xử đều được lồng ghép vào các hoạt động hàng ngày hoặc các chương trình ngoại khóa. Chính sự GD thường xuyên mang tính đồng bộ cùng với sự kiên trì của giáo viên đã khiến tinh thần dân tộc và tình yêu quê hương được khắc họa sâu đậm trong mỗi HS ngay từ khi cắp sách đến trường. Việc GD các giá trị cho HS tiểu học ở Nhật được giảng dạy bằng nhiều phương thức khác nhau.

GD đạo đức thông qua tích hợp các chủ đề: Giáo viên là người chọn lựa giá trị đạo đức có liên quan với nhau, sau đó tích hợp trong chủ đề được đề xuất và sử dụng các tài liệu như các giai thoại, câu chuyện ngắn, bài viết của HS, chương trình GD trên tivi... để giảng dạy cho HS.

GD đạo đức thông qua các môn học khác: Môn Tiếng Nhật nhằm phát triển khả năng hiểu và diễn đạt chính xác tiếng Nhật, nhằm phát triển ý nghĩa của ngôn ngữ, làm sâu sắc sự hứng thú đối với tiếng Nhật và nuôi dưỡng thái độ tôn trọng tiếng Nhật. Các môn nghiên cứu xã hội nhằm giúp GD lịch sử Nhật Bản, dựa vào đó để suy nghĩ về những đặc trưng truyền thống và văn hóa Nhật từ cách nhìn rộng hơn và nuôi dưỡng ý thức về mình là người Nhật. Ngoài ra, ở một số môn học khác như môn Khoa học, Nhạc, GD sức khỏe và Tiếng nước ngoài đều chứa đựng những nội dung GD GTVH truyền thống cho HS.

GD đạo đức thông qua các hoạt động GD: Các hoạt động GD trên lớp, hội đồng HS, hoạt động câu lạc bộ, các sự kiện của nhà trường như các sự kiện liên quan đến học tập, các sự kiện liên quan đến GD sức khỏe, các chuyến đi thực tế, các hoạt động phục vụ xã hội.

GD đạo đức thông qua các hoạt động hàng ngày: GD đạo đức của Nhật được thiết kế nhằm đạt được các mục tiêu GD đề ra thông qua toàn bộ các hoạt động trong

nhà trường. Thứ nhất, đó là vệ sinh trường lớp: Dọn vệ sinh lớp học, các vị trí công cộng như nhà vệ sinh, công trường, phòng tập thể dục, xung quanh lớp học... Mục đích không chỉ là tạo ra một môi trường và bầu không khí học tập tốt mà còn giúp HS đánh giá cao giá trị của làm việc/lao động và tinh thần vì cái chung. Thứ hai, là các hoạt động đối với các sinh vật sống: Ở các trường tiểu học có các động vật và cây trồng đa dạng để HS có thể chăm sóc. Thông qua các hoạt động này, HS thân thiện với thiên nhiên và yêu quý các sinh vật sống. Thứ ba, là các hoạt động câu lạc bộ sau khi học trên lớp: nhằm giúp hình thành nhiều phẩm chất đạo đức quan trọng như: hợp tác, lịch sự, trách nhiệm, cần cù, tự hoàn thiện, tình bạn...

Như vậy, đối với cấp Tiểu học, GD GTVH trong nhà trường ở Nhật phải được thực hiện thông qua toàn bộ các hoạt động GD của nhà trường. Do đó, cần phải tiến hành giảng dạy GTVH một cách thỏa đáng không chỉ trong giờ dạy đạo đức mà cả trong các giờ dạy các môn học khác và các hoạt động chuyên biệt, tùy theo đặc trưng của từng môn hay từng hoạt động. Cần tạo ra một môi trường học tập thân thiện, lành mạnh, tạo ra các cơ hội đa dạng để HS được trải nghiệm các giá trị đã học. Qua đó HS biết lựa chọn, xây dựng các hành vi và thái độ tích cực.

Mĩ: GD GTVH ở Mỹ chọn phương thức tích hợp nhằm giảm tải chương trình, giảm áp lực học tập. Mỗi nội dung cần tạo ra các điểm nhấn mang tính đại diện và phù hợp với từng vùng miền khác nhau. Việc GD GTVH cho HS tiểu học được tìm hiểu và GD bằng nhiều hình thức khác nhau như: Kể chuyện; Tổ chức bằng cách hát các bài hát, câu văn vắn; Tổ chức cho HS đọc các tác phẩm văn học có giá trị về chân lí; Học thuộc lòng những câu thơ khích lệ lòng trung thực, anh dũng; Thông qua các hoạt động tìm tòi nghiên cứu về con người và thiên nhiên để rèn luyện tính kiên nhẫn; Thông qua thành viên trong tập thể nhờ đó HS học được quyền lợi và trách nhiệm; Thông qua hoạt động về sản xuất và tiêu dùng HS biết được giá trị của lao động; Thông qua việc phục vụ người khác như giúp đỡ người già, trẻ em, giúp đỡ các bạn trong trường. Việc học cách phục vụ là một phương châm trong GD của nhà trường. Hàng năm, mỗi lớp đều có chương trình phục vụ như “Tuần tra nhật rác”, tổ chức quyên góp cho người vô gia cư, trồng hoa, ...

Các hoạt động GD GTVH ở các trường tiểu học ở Mỹ được thực hiện thường xuyên, thông qua các hoạt động cụ thể, mang tính trải nghiệm thực tế từ gia đình, nhà trường và xã hội.

Úc: Phương thức GD GTVH cho HS tiểu học ở Úc theo nguyên tắc sau: *Thứ nhất*, phải có sự đồng thuận trong nhà trường về hướng dẫn GD giá trị; *Thứ hai*, vai trò quan trọng của lãnh đạo nhà trường trong việc phát triển các giá trị GD là một phần cốt lõi của việc học các giá trị phải được xác định rõ ràng và được dạy rõ ràng;

Thứ ba, phát triển mối quan hệ tích cực trong các lớp học và trường học là trọng tâm của GD; *Thứ tư*, thành công đạt được khi GD giá trị thể hiện vai trò ở tất cả các khía cạnh của đời sống học đường...

Như vậy, mỗi quốc gia có một cách tổ chức hoạt động GD GTVH khác nhau. Tuy nhiên, cách thức GD GTVH cho HS tiểu học chưa có mô hình cụ thể về nội dung, cách thức tổ chức và đánh giá hiệu quả GD GTVH cho HS.

2.2.2. Ở Việt Nam

a. Nội dung GD GTVH

Ở Việt Nam, việc GD GTVH cho HS luôn được coi trọng. Đặc biệt là, với HS tiểu học, các nhà nghiên cứu GD đã đưa ra nhiều giá trị để GD cho HS như: yêu thương, tôn trọng, hợp tác, khoan dung, khiêm tốn, giản dị, trung thực... Đó là những giá trị mà các em có thể học và hành, lĩnh hội và trải nghiệm trong cuộc sống hằng ngày. Thông qua việc GD các em biết cảm nhận và thể hiện tình yêu thương với cha mẹ, ông bà, với bạn, với thầy cô...; Biết thể hiện sự khoan dung với anh em, bạn bè, với thú vật, cỏ cây...; Biết thể hiện sự khiêm tốn, giản dị, trung thực trong đời sống ở gia đình, ở nhà trường bằng những hành vi cụ thể, trong những tình huống thực khi học tập, lúc vui chơi... Việc GD giá trị cho HS tiểu học cần phải giảng dạy cả những văn hóa truyền thống tập trung vào một số vấn đề cốt lõi như lòng yêu nước, nhân nghĩa, đoàn kết, niềm tự hào về các anh hùng chống giặc ngoại xâm, ca ngợi truyền thống yêu nước thông qua hình tượng các anh hùng dân tộc, danh nhân lịch sử Việt Nam... Bên cạnh những GTVH truyền thống, cần GD cho HS những giá trị mới cần thiết để hình thành nguồn nhân lực đáp ứng yêu cầu của sự nghiệp công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước như năng động, sáng tạo, tinh thần hợp tác, tự tin, dám nghĩ dám làm, đề cao trách nhiệm cá nhân, lối sống lành mạnh. GD truyền thống yêu nước cho HS tiểu học không chỉ phụ thuộc vào tinh thần, thái độ và tính tích cực của nhà trường mà còn phụ thuộc vào nhận thức và năng lực xây dựng mô hình GD của các nhà quản lý GD, các nhà xuất bản, vào những cách thức tổ chức hoạt động văn hóa đọc sách, truyện tranh thiếu nhi. Năm 2019, hội thảo quốc tế với chủ đề “*GD giá trị trong nhà trường*” đã đề xuất nhiều giá trị khác nhau để GD cho HS tiểu học, đó là: yêu tổ quốc, yêu hòa bình, yêu thiên nhiên, nhân ái, khoan dung, tự chủ, trung thực, tự trọng, chăm chỉ, vượt khó, ý thức trách nhiệm, tinh thần hợp tác, ham hiểu biết, bảo vệ môi trường, thượng tôn pháp luật, trong đó đề nghị lưu ý các giá trị nhân bản, giá trị truyền thống và các giá trị hiện đại. Như vậy, nội dung GD GTVH được đề xuất khá phong phú, nhưng để nó mang lại hiệu quả mong muốn với HS cần rất nhiều việc tổ chức triển khai trên thực tiễn các nhà trường.

b. Phương thức GD GTVH

GD GTVH cho HS tiểu học tại Việt Nam được thực hiện chủ yếu thông qua hình thức tổ chức dạy học tích hợp: tích hợp vào các môn học phù hợp và hoạt động GD ngoài giờ lên lớp. Một số môn học có khả năng lồng ghép, tích hợp các nội dung GD văn hóa như: Tiếng Việt, Đạo đức, Lịch sử, Địa lí, Tự nhiên xã hội... Ngoài ra, GD GTVH chủ yếu được tích hợp trong các chương trình hoạt động GD ngoài giờ chính khóa. Các hình thức chủ yếu là: Tổ chức các hoạt động trải nghiệm, tham quan, khảo sát tìm hiểu thực tế tại các bản làng; Khai thác kinh nghiệm thực tế, truyền thống văn hóa vốn có của HS; Tổ chức các hoạt động GD kỹ năng sống cho HS như sưu tầm ca dao, dân ca các dân tộc thiểu số, tìm hiểu về các loại nhạc cụ dân tộc, học cách sử dụng một số loại nhạc cụ dân tộc, tìm hiểu văn hóa ẩm thực của các dân tộc, tổ chức tết dân tộc, lễ hội, tổ chức các câu lạc bộ (câu lạc bộ múa, câu lạc bộ ca dao dân ca, câu lạc bộ cồng chiêng...); Hội thi bảo tồn và phát huy bản sắc văn hóa các dân tộc, hội diễn văn nghệ, thi trình diễn trang phục dân tộc, trưng bày bản sắc văn hóa của các dân tộc, tổ chức giao lưu văn hóa giữa các dân tộc trong trường học, thực hành các nghề thủ công truyền thống, liên hoan văn nghệ và trò chơi dân gian, mời nghệ nhân trên địa bàn đến truyền dạy văn hóa cho HS...

GD hệ giá trị truyền thống dân tộc qua kết hợp phương pháp GD truyền thống với phương pháp GD hiện đại. Các hình thức GD truyền thống như nêu gương người tốt, việc tốt, thiết lập các thói quen ứng xử... Các hình thức GD hiện đại như tổ chức các hoạt động xã hội, tích lũy kinh nghiệm ứng xử qua việc tạo ra các tình huống đạo đức để rèn luyện kỹ năng nhận thức và thực hành; Hình thành ý thức cá nhân thông qua diễn giảng, đàm thoại, tranh luận; Kích thích hoạt động và khả năng tự điều chỉnh của cá nhân qua việc tổ chức thi đua, thi tìm hiểu truyền thống tốt đẹp của dân tộc, sử dụng các hình thức thưởng, phạt với các hành vi tương ứng...).

Khi GD giá trị cho HS, cái cần cho HS không phải là nhận biết một giá trị, biết thế nào là trung thực hay nhân ái mà cái chính là giúp các em trải nghiệm, thấm nhuần và có được giá trị ấy, biết hành xử theo tiêu chuẩn của giá trị ấy. Muốn thế, giáo viên và cha mẹ HS phải yêu thương thật lòng, cởi mở với các em. Bằng con đường đó, bài học giá trị sẽ dễ dàng đi vào các em, giúp các em định hướng hành động của mình.

Nhìn chung, các nghiên cứu trong nước tập trung bàn luận về GD GTVH truyền thống dân tộc như truyền thống yêu nước, đức tính cần cù, anh hùng, sáng tạo, lạc quan, thương người, vì nghĩa, văn hóa ứng xử, các vấn đề thuộc phạm trù đạo đức; các giá trị khác như yêu hòa bình, yêu thiên nhiên, nhân ái, khoan dung, tự chủ, trung

thực, tự trọng, chăm chỉ, vượt khó, ý thức trách nhiệm, tinh thần hợp tác, ham hiểu biết, bảo vệ môi trường,... Có thể nói, các vấn đề có liên quan đến đề tài GD GTVH khá phong phú nhưng chưa có nhiều công trình tập trung nghiên cứu về hoạt động GD GTVH cho HS tiểu học. Hiện chưa có nghiên cứu xác định rõ các giá trị cần dạy riêng cho tiểu học. Các nghiên cứu cũng mới chỉ vận dụng ở từng địa phương hoặc vận dụng qua một môn học nhất định như Đạo đức, Lịch sử, Địa lí, Mĩ thuật, chưa có một nghiên cứu tổng quát riêng cho tiểu học trong phạm vi cả nước, qua các môn học ở tiểu học, hoạt động GD và qua nhiều phương thức khác. Trong chương trình GD cho HS tiểu học, GD GTVH chưa thực sự rõ ràng và không có nhiều phương thức triển khai. Hầu hết, các bài học chỉ hướng đến nội dung GD môn học chứ ít khả năng tích hợp hiệu quả GD giá trị truyền thống. Do đó, việc có những giải pháp riêng cho cấp Tiểu học là vô cùng cần thiết.

2.3. Một số đề xuất về giáo dục giá trị văn hóa cho học sinh tiểu học

Nhà trường tiểu học là nơi tổ chức GD và định hướng đúng đắn cho HS, là nền tảng vững chắc và trang bị cho các em các giá trị trở thành vốn sống trong học tập và cuộc sống sau này. Vì vậy, cần phải có phương thức GD các GTVH phù hợp để phát triển tâm lực cho các em. Phát triển tâm lực là phát triển các phẩm chất đạo đức, tư tưởng chính trị, lối sống, phát triển các tố chất tâm lí, là phát triển tâm hồn, hướng tới cuộc sống tinh thần lạc quan, yêu đời, vui vẻ, sống hoà nhập với cộng đồng và gần gũi với thiên nhiên, tự điều chỉnh cuộc sống cá nhân hướng tới cuộc sống có văn hoá và hạnh phúc. Khai thác, phát triển tâm lực là tạo ra nội lực của sự phát triển nhân cách bền vững. Để GD có hiệu quả các GTVH cho HS tiểu học, chúng tôi đề xuất một số biện pháp sau:

2.3.1. Nâng cao nhận thức của cán bộ quản lí và giáo viên về tầm quan trọng của việc giáo dục giá trị văn hóa cho học sinh tiểu học

Có nhiều phương thức GD GTVH cho HS tiểu học nhưng trường học cũng như gia đình là một trong những nơi có thể làm tốt công tác GD giá trị. Nếu ngay từ bậc học này không có sự đầu tư quan tâm GD các giá trị thì rất khó cho việc hình thành nhân cách sau này. Chính vì thế, các cán bộ quản lí và giáo viên cần phải xác định được những giá trị và quản lí thực hiện thống nhất những giá trị đó theo một hệ thống biện pháp và một quy trình hợp lí. Để GD GTVH cho HS, trước hết mỗi thầy cô giáo phải là một tấm gương sáng cho HS noi theo. Để HS hiểu và cảm nhận sâu sắc về các GTVH, giáo viên cần giải thích cho HS về các giá trị thể hiện trong từng hành vi của con người trong thực tiễn xã hội.

2.3.2. Đa dạng hoá các loại hình hoạt động, các hình thức giáo dục giá trị văn hóa

Luôn làm mới, đa dạng hoá các loại hình hoạt động, các hình thức tổ chức GD GTVH là yếu tố quan trọng thu hút HS tích cực tham gia. Sự mới lạ bao giờ cũng có sự hấp dẫn đối với HS, khiến các em say mê khám phá. Trên cơ sở kết hợp chặt chẽ giữa lí thuyết và thực hành, lời nói đi đôi với việc làm của giáo viên và HS.

2.3.3. Tích hợp các nội dung giáo dục giá trị văn hóa thông qua các môn học

GD GTVH qua các môn học như: Tiếng Việt, Lịch sử, Đạo đức, ... để các em hiểu được các GTVH truyền thống. Các em có kĩ năng đánh giá, phê phán những việc làm đúng và chưa đúng trong giữ gìn và phát huy các GTVH truyền thống trong cộng đồng.

2.3.4. Giáo dục giá trị văn hóa thông qua tổ chức các hoạt động trải nghiệm

Đối với HS tiểu học, GD GTVH thông qua một số hoạt động như: Rèn luyện nề nếp, thói quen tự phục vụ và ý thức trách nhiệm trong cuộc sống; Quan tâm, chăm sóc người thân và các quan hệ trong gia đình; Tham gia các công việc của gia đình; Xây dựng và phát triển quan hệ với bạn bè và thầy cô.

2.3.5. Tăng cường cơ sở vật chất, trang thiết bị dạy học nhằm nâng cao hiệu quả giáo dục giá trị văn hóa cho học sinh

Việc đầu tư cơ sở vật chất, trang thiết bị phục vụ cho các hoạt động dạy GTVH của các trường phải thật sự được quan tâm đúng mức. Phát động phong trào giáo viên và HS cùng nhau xây dựng hệ thống thư viện tại trường cũng như thư viện trên mạng tạo ra hệ thống tư liệu dạy học phong phú.

2.3.6. Xây dựng môi trường, bầu không khí giáo dục giá trị văn hóa

Xây dựng một bầu không khí có sự thấu hiểu lẫn nhau để tất cả mọi người đều cảm nhận được tình yêu thương, thấy mình có giá trị, được tôn trọng và an toàn. Việc tạo nên bầu không khí dựa trên các giá trị trong bước chuẩn bị môi trường học tập là điều cần thiết để khám phá và phát huy tối đa các giá trị tích cực. Một môi trường GD lấy người học làm trung tâm mà trong đó các mối quan hệ dựa trên lòng tin cậy, quan tâm và tôn trọng sẽ khơi dậy động cơ tốt đẹp, sự sáng tạo tự nhiên và gia tăng sự hiểu biết, đồng cảm.

3. Kết luận

GTVH là mặt biểu hiện của hành vi nhân cách, đồng thời là yếu tố khẳng định chất lượng GD theo tiêu chuẩn mới về sự trưởng thành, sự phát triển nhân cách con người dưới tác động của môi trường sống và hoạt động

GD. Đối với nhiều nước trên thế giới GD GTVH là mục tiêu, nội dung quan trọng của chương trình GD phổ thông. GD GTVH là một nhiệm vụ quan trọng và cấp bách của hệ thống GD, càng trở nên cấp thiết đối với thế hệ trẻ, đồng thời là nhiệm vụ quan trọng của mọi hoạt động nhà trường, trong đó hoạt động GD qua bài giảng trên lớp chiếm vị trí quan trọng. GD GTVH là xây dựng hoặc thay đổi ở HS hành vi theo hướng tích cực phù hợp

với mục tiêu phát triển toàn diện nhân cách người học dựa trên cơ sở giúp HS có tri thức, thái độ và kỹ năng phù hợp. Muốn GD GTVH thật sự có hiệu quả thì người giáo viên phải có tâm huyết, sự kiên nhẫn và nhất là phải có thời gian. GD GTVH không phải chỉ có giáo viên, nhà trường mà của cả gia đình, xã hội và cộng đồng. Phải kết hợp cả gia đình, nhà trường và xã hội mới mong GD được những HS phát triển toàn diện.

Tài liệu tham khảo

[2] Nguyễn Thị Kim Ngân, (2018), *Cấp bách giáo dục giá trị cho học sinh*, báo điện tử Thanh niên.

[1] M.M. Rozental (Chủ biên), (1974), *Từ điển Triết học*, NXB Tiến bộ Matxcova.

[2] Hoàng Phê (Chủ biên), (1988), *Từ điển Tiếng Việt*, NXB Khoa học Xã hội.

[3] Võ Văn Thắng, (2010), *Về khái niệm giá trị văn hóa truyền thống*.

[4] Phạm Minh Hạc, (2009), *Giáo dục giá trị - xây dựng văn hóa học đường*, Kỷ yếu Hội thảo Văn hóa học đường, Hội khoa học Tâm lý - Giáo dục Việt Nam, Tiền Giang.

[5] Kluckhohn, C, (1951), *Values and Value-Orientations in the Theory of Action: An Exploration in Definition and Classification*, In: Parsons, T. and Shils, E., Eds., *Toward a General Theory of Action*, Harvard University Press, Cambridge.

[6] Hofstede, G, (2001), *Culture's consequences: Comparing values, behaviours, institutions and organizations across nations*, Thousand Oaks: Sage Publications, Hotel and Restaurant Administration Quarterly, 14 (4).

[7] Trần Ngọc Thêm, (2016), *Hệ giá trị Việt Nam từ truyền thống đến hiện đại và con đường tới tương lai*, NXB Văn hóa nghệ thuật Thành phố Hồ Chí Minh.

[8] Đồng Quang Thái, (2018), *Giáo dục hệ giá trị truyền thống dân tộc nhằm xây dựng nhân cách mới cho con người Việt Nam trong thời kỳ hội nhập quốc tế*.

[9] Nguyễn Thị Hoàng Yên, (2014), *Giáo dục giá trị văn hóa truyền thống trong nhà trường phổ thông Việt Nam*, Mã số: B2012-37-07NV, Đề tài cấp Bộ, Viện Khoa học Giáo dục Việt Nam.

INTERNATIONAL AND VIETNAMESE EXPERIENCES IN CULTURAL VALUE EDUCATION FOR PRIMARY SCHOOL STUDENTS

Doan Thi Thuy Hanh¹, Bui Thanh Thuy²

¹ Email: thuyhanhcgd@gmail.com

² Email: buithuycgd80@gmail.com

The Vietnam National Institute of Educational Sciences
101 Tran Hung Dao, Hoan Kiem, Hanoi, Vietnam

ABSTRACT: *The introduction of cultural value education into schools is necessary and meaningful. Educating cultural values for primary students helps them realize their own values, promoting positive thoughts, attitudes and actions. From a particular image of desired people in each country, education has different missions to set specific goals for value education. The article explores some basic concepts of values and cultural values; then examines the content and methods of cultural values education in Vietnam and some other countries in the world. Thereby, the authors propose specific solutions to educate cultural values effectively.*

KEYWORDS: Values education; cultural values education; primary.